

Scríobh do Scrúduithe anseo

--

Coimisiún na Scrúduithe Stáit

Scrúdú na hArdteistiméireachta, 2009

EACNAMAÍOCHT BHAILE – EOLAÍOCH AGUS SÓISIALTA

GNÁTHLEIBHÉAL

STAMPA AN IONAIID

DÉ CÉADAOIN, 3 MEITHEAMH - TRÁTHNÓNA, 2.00 go dtí 4.30

280/320 MARC

Treoracha d'Iarrthóirí:

- Roinn A** Tá **dhá cheist déag** sa roinn seo.
Ní mór d'iarrthóirí **deich** gceist ar bith a fhreagairt.
Tá **6** marc ag gabháil le gach ceist.
Scríobh do chuid freagraí sna spásanna atá ann dóibh ar an scrúdpháipéar.
- Roinn B** Tá **cúig** cheist sa roinn seo.
Ní mór d'iarrthóirí **Ceist 1** agus **dhá cheist** ar bith eile a fhreagairt.
Tá **80** marc ag gabháil le **Ceist 1**.
Tá **50** marc an ceann ag gabháil leis na Ceistanna **2, 3, 4** agus **5**.
Scríobh do chuid freagraí sa fhreagarleabhar ar leith atá curtha ar fáil.
- Roinn C** Tá **trí** cheist sa roinn seo.
Ní mór d'iarrthóirí **ceist amháin** ar ábhar roghnach a fhreagairt, ar a n-áirítear **cuid (a)** den cheist sin mar aon le **cuid (b)** nó **cuid (c)**.
Iarrthóirí a chuir isteach obair chúrsa i dTeicstílí, Faisean agus Dearadh le haghaidh a scrúdaithe, is í Ceist 2 amháin as an roinn seo a gceadaítear dóibh tabhairt fúithi.
Tá **80** marc an ceann ag gabháil leis na hábhair roghnacha **1** agus **3**.
Tá **40** marc ag gabháil le hábhar roghnach **2**.
Scríobh do chuid freagraí sa fhreagarleabhar ar leith atá curtha ar fáil.

Ní mór duit do scrúdpháipéar a thabhairt ar ais le do fhreagarleabhar ag deireadh an scrúdaithe.

Roinn A

Freagair **deich** gceist ar bith as an roinn seo.
Tá 6 mharc ag gabháil le gach ceist.
Scríobh do chuid freagraí sna spásanna atá ann dóibh.

1. Luaigh **dhá** chaoi a dtéann an teas i bhfeidhm ar an stáirse. (6)

(i) _____

(ii) _____

Ainmnigh **dhá** fhoinse mhaithe snáithín sa réim bia.

(i) _____ (ii) _____

2. Comhlánaigh an ráiteas seo a leanas maidir le díleá lipídí (sailíte). Bain úsáid as na focail atá liostaithe thíos. (6)

gliocról liopáis aigéid shailleacha

Tiontaíonn an einsím _____ lipídí (sailíte) ina _____

agus _____

3. Rianaigh **trí** athrú atá tagtha ar nósanna itheacháin na hÉireann ó thosach an fichiú haois. (6)

(i) _____

(ii) _____

(iii) _____

4. Tabhair breac-chuntas ar **dhá** fheidhm atá ag Vitimín C sa chorp. (6)

(ii) _____

(iii) _____

Ainmnigh **dhá** fhoinse mhaithe chothaithe óna bhfaightear Vitimín C.

(i) _____ (ii) _____

5. Liostaigh **dhá** thoisc a bhfuil tionchar acu ar an méid fuinnimh a bhíonn ag teastáil ón gcorp. (6)

(i) _____

(ii) _____

Mínigh an téarma **Bunráta Meitibileach (BMR)**.

6. Maidir le húrchaomhnú bia, taispeáin le tic (✓) cé acu atá gach ceann de na ráitis seo a leanas fíor nó bréagach. (6)

Úrchaomhnú Bia	Fíor	Bréagach
Díghníomhaítear micrea-orgánaigh nuair a reoítear iad		
Reonn mealbhacáin, piorraí agus bananaí go sásúil		
Ba chóir bia a reo go tapa ag -25°C		

7. Liostaigh **dhá** athrú cheimiceacha a tharlaíonn i mbia le linn na cócarála agus tabhair sampla **amháin** de gach athrú. (6)

Athrú Ceimiceach	Sampla
1.	1.
2.	2.

8. Míneigh an téarma *lachtveigeatóir*. (6)

Ainmnigh **dhá** fhoinse mhalartacha próitéine atá oiriúnach do réim bia veigeatóra.

(i) _____ (ii) _____

9. Ainmnigh **dhá** shnáithín a úsáidtear go coitianta i monarú teicstílí tí. (6)

(i) _____ (ii) _____

Roghnaigh ceann **amháin** de na snáithíní ainmnithe agus luaigh **dhá** airí de chuid an tsnáithín seo.

Snáithín _____

Airíonna

(i) _____

(ii) _____

10. Míneigh an tsiombail seo a bhíonn le fáil ar ábhar pacáistithe. (6)

	_____

Liostaigh **dhá** rud a d'fhéadfadh tomhaltóir a dhéanamh chun úsáid fuinnimh sa bhaile a chaomhnú.

(i) _____

(ii) _____

11. Is é is ioncam glan ann ná an pá a bhíonn ag duine agus na hasbhaintí ar fad déanta. Ainmnigh **dhá** asbhaint éigeantacha agus **dhá** asbhaint dheonacha is féidir a bhaint as tuarastal/pá fostaí.

(6)

Asbhaintí Éigeantacha	Asbhaintí Deonacha
1.	1.
2.	2.

12. Mínigh an téarma *fruilcheannach*.

(6)

Luaigh buntáiste **amháin** agus míbhuntáiste **amháin** don tomhaltóir a bhaineann leis an bhfruilcheannach.

Buntáiste _____

Míbhuntáiste _____

Roinn B

Freagair Ceist 1 agus dhá cheist ar bith eile as an roinn seo.

Tá 80 marc ag gabháil le Ceist 1. Tá 50 marc an ceann ag gabháil leis na Ceisteanna 2, 3, 4 agus 5.

1. ‘Molann an Eagraíocht Dhomhanda Sláinte go gcoinneodh daoine a n-iontógáil laethúil de shiúcraí, faoi bhun 10% dá n-iontógáil iomlán fuinnimh ...’

Léiríonn an tábla thíos an fhaisnéis chothaithe in aghaidh 100g ar phacáistiú trí cinn de ghránacha bricfeasta.

Gránach Bricfeasta	Carbaihidráit (dá bhfuil di ina siúcraí)	Próitéin	Saill	Salann
Calóga Arbhair (in aghaidh 100g)	84 g (8g)	7g	0.9g	1.8g
Weetabix (in aghaidh 100g)	68.4g (4.4g)	11.5g	2.0g	0.65g
Cheerios (in aghaidh 100g)	75.2g (21.6g)	8.1g	3.9g	1.2g

- (a) Agus tú ag úsáid an eolais a thugtar, agus ag cuimhneamh duit ar threoirínte reatha maidir le hitheachán sláintiúil, déan luach cothaitheach na **dtrí** ghránach bricfeasta a ndéantar tagairt dóibh sa tábla thuas a mheas. (15)
- (b) Tabhair cuntas ar charbaihidráití faoi **gach** ceann de na ceannteidil seo a leanas:
- feidhmeanna sa chorp
 - foinsí sa réim bia
 - airíonna. (28)
- (c) Liostaigh **trí** úsáid chócaireachta atá le siúcra. (9)
- (d) Mol **dhá** ní mar mhalairt ar na gránaigh bhricfeasta liostaithe a bheadh oiriúnach do pháistí scoile. (8)
- (e) Déan cur síos ar **cheithre** shlí inar féidir bille seachtainiúil bia an tí a laghdú gan cur isteach ar luach cothaithe bhéilí an teaghlaigh. (20)

2. Tógálaí is ea Eoin (25) le comhlacht áitiúil agus oibríonn sé ó 8.00 a.m. go dtí 5.30 p.m. gach lá. Is maith leis féachaint ar pheil ar an teilifís gach tráthnóna beagnach. Imríonn sé scuais uair sa tseachtain. Seo a leanas gnáthshampla dá iontógáil laethúil bia.

<i>Clár Bia</i>		
Bricfeasta	Lón	Dinnéar
Rolla bricfeasta ½ lítear bainne	Ceapaire liamháis ar arán donn Úll Paicéad brioscán (criospaí) Barra seacláide Canna cóic	Stéig fhriochta agus sceallóga Piseáin agus pónairí stánaithe Babhla uachtair reoite Taoschnó Caife

- (a) Déan clár bia laethúil Eoin a mheas faoi **gach** ceann de na ceannteidil seo a leanas:
- treoirlínte don itheachán sláintiúil
 - luach cothaitheach
 - luach fuinnimh. (24)
- (b) Mol roinnt athruithe a d'fhéadfadh Eoin a dhéanamh (i) ar a stíl mhaireachtála agus (ii) ar a réim bia. (16)
- (c) Mínigh an tábhacht atá le huisce a bheith mar chuid den réim bia laethúil. (10)
3. 'De thoradh ar an dul chun cinn sa teicneolaíocht, tá méadú ag teacht i rith an ama ar an raon d'fhearais nua atá ag teacht ar an margadh le húsáid sa teach nua-aimseartha.'
- (a) Mínigh **tri** bhuntáiste a bhaineann le teacht ar fhaisnéis do thomhaltóirí sula gceannaítear fearas. (12)
- (b) Sainithin **dhá** fhoinse faisnéise do thomhaltóirí atá iontaofa. (8)
- (c) Leag amach torthaí taighde atá curtha i gcrích agat ar fhearas tí a bhfuil inneall ann. Bíodh tagairt agat dóibh seo:
- an saghas fearais
 - na tosca atá le cur san áireamh nuair a bhítear ag roghnú an fhearais
 - dearadh an fhearais
 - treoirlínte d'úsáid an fhearais. (30)

4. Tá raon leathan úsáide le teicstílí maidir le cúrsaí éadaigh agus tí araon.

(a) Déan trácht ar thábhacht **gach** ceann díobh seo a leanas nuair a roghnaítear teicstílí le haghaidh éadaigh:

- oiriúnacht don fheidhm (úsáid)
- rogha phearsanta
- tarraingt aeistéitiúil
- costas.

(24)

(b) Déan cur síos ar **cheithre** fheidhm atá ag teicstílí tí.

(16)

(c) Ainmnigh agus mínigh an tionchar atá ag bailchríoch thinemhoillitheach **amháin**.

(10)

5. ‘De réir mar atá an t-ionchas saoil ag méadú agus daoine ag maireachtáil níos faide, tá athrú ag teacht laistigh den teaghlach ar ról na ndaoine atá ag dul in aois.’

(a) Déan cur síos ar an gcaoi a n-athraíonn rólanna laistigh den teaghlach de réir mar a théann tuismitheoirí in aois.

(20)

(b) Pléigh na fáthanna a bhféadfadh aighneas teacht chun cinn idir páistí fásta agus a dtuismitheoirí.

(18)

(c) Mínigh tábhacht na dea-chumarsáide laistigh den teaghlach.

(12)

Roinn C

Freagair ceist amháin as an roinn seo.

Iarrthóirí a chuir isteach obair chúrsa i dTeicstílí, Faisean agus Dearadh le haghaidh a scrúdaithe, is í Ceist 2 amháin as an roinn seo a gceadaítear dóibh tabhairt fúithi.

Ábhar Roghnach 1 – Dearadh agus Bainistíocht Tí (80 marc)

Ní mór d'iarrthóirí a roghnaíonn an t-ábhar rognach seo 1(a) agus 1(b) nó 1(c) a fhreagairt.

- 1.(a) Tá beirt bhuachaillí, ar déagóirí iad, ag Máire agus Seán Ó Riain. Tá cónaí orthu i dteach leathscoite, dhá urlár i mbaile beag. Tá beartaithe acu roinnt athmhaisiúcháin a dhéanamh ar an teach atá 20 bliain d'aois.
- (i) Déan cur síos ar an gcaoi a bhféadfadh gach ceann díobh seo a leanas tionchar a bheith acu ar mhuintir Riain agus iad ag pleanáil athmhaisiú an tí:
- tosca comhshaoil
 - méid agus tosca an teaghlaigh
 - riachtanais speisialta bhaill an teaghlaigh / cairde. (20)
- (ii) Dear, sceitseáil agus lipéadaigh leagan amach seomra amháin ar bith sa teach. (18)
- (iii) Sainaithin agus tabhair cuntas ar dhá threocht a bhfuil éileamh ag an bpobal orthu faoi láthair sa dearadh nua-aimseartha intí. (12)

agus

- 1.(b) Is riachtanas i ngach teach é córas maith soilsithe.
- (i) Pléigh trí phointe thábhachtacha ba chóir a chur san áireamh nuair a bhítear ag pleanáil córas soilsithe don teach. (18)
- (ii) Ainmnigh agus déan cur síos ar fheistiú solais nua-aimseartha amháin atá tíosach ar fhuinneamh. (12)

nó

- 1.(c) Tharlódh go mbeadh riachtanais éagsúla tithíochta ag daoine, ag brath ar thosca teaghlaigh agus eacnamaíochta.
- (i) Pléigh an chaoi a bhféadfadh difríocht a bheith idir riachtanais tithíochta teaghlaigh a bhfuil páistí óga ann agus riachtanais duine atá ar scor ón obair agus atá ina chónaí ina aonar. (18)
- (ii) Luaigh trí bhuntáiste a bhaineann le teach de do chuid féin a cheannach. (12)

Ábhar Roghnach 2 – Teicstílí, Faisean agus Dearadh (40 marc)
Ní mór d'iarrthóirí 2(a) agus 2(b) nó 2(c) a fhreagairt.

- 2.(a) Casóg ócáideach, sip uirthi chun tosaigh, cochall uirthi a bhfuil sreangán intarraingthe air agus líneáil fionnaidh ann, agus dhá phóca uirthi.

- (i) Déan dearadh na casóige a thaispeántar sa léaráid thuas a mheas. Bíodh tagairt agat dóibh seo a leanas:
- feidhm (úsáid)
 - compord agus í á caitheamh
 - tarraingt aeistéitiúil. (12)
- (ii) Sceitseáil agus déan cur síos ar bhríste a bhfuil éileamh ag déagóirí air a bheadh oiriúnach chun dul leis an seaicéad. (7)
- (iii) Mol fabraic amháin atá oiriúnach don seaicéad agus tabhair fáth le do rogha. (6)

agus

- 2.(b) Is minic a úsáideann dearthóirí faisin fabraicí nádúrtha.

- (i) Scríobh próifíl d'fhabraic nádúrtha faoi gach ceann de na ceannteidil seo a leanas:
- táirgeadh snáithín
 - teicníc tógála fabraice. (9)
- (ii) Ainmnigh agus déan cur síos ar mhodh amháin chun dath a chur ar an bhfabraic. (6)

nó

- 2.(c) Tá fáil ar phatrúin tráchtála i réimse leathan stíleanna agus toisí.

- (i) Mínigh trí thoisc ba chóir a chur san áireamh nuair a bhítear ag roghnú patrún tráchtála. (9)
- (ii) Ainmnigh dhá phíosa thábhachtacha faisnéise a fhaightear ar chlúdach an phatrúin. (6)

Ábhar Roghnach 3 – Staidéar Sóisialta (80 marc)

Ní mór d'iarrthóirí a roghnaíonn an t-ábhar roghnach seo 3(a) agus 3(b) nó 3(c) a fhreagairt.

- 3.(a) **‘Idir 1991 agus 2006 tháinig méadú 9% ar an bpobal tuaithe in Éirinn ach tá cónaí fós ar fhormhór na ndaoine sna ceantair uirbeacha.’** (*Ionad Taighde Eacnamaíochta Tuaithe*)
- (i) Cén fáth, i do thuairimse, a bhfuil méadú tagtha ar an líon daoine a bhfuil cónaí orthu i gceantair thuaithe idir 1991 agus 2006? (15)
 - (ii) Sainaithin agus déan trácht go mion ar na fáthanna a bhfuil cónaí fós ar fhormhór na ndaoine in Éirinn sna ceantair uirbeacha. (15)
 - (iii) Pléigh an tionchar atá (a) ag athruithe sóisialta agus (b) ag athruithe eacnamaíochta ar shaol an teaghlaigh. (20)

agus

- 3.(b) **‘Téann an obair a dhéanann duine i bhfeidhm ar mhórán gnéithe dá s(h)aol agus fágann sí a rian orthu.’**
- (i) Pléigh **trí** thoisce a mbíonn tionchar acu ar mheon duine i leith na hoibre. (18)
 - (ii) Mínigh an chaoi a bhféadfadh sé dul i bhfeidhm ar dhuine mura mbeadh ach leibhéal íseal sástachta á bhaint as a phost aige/aici. (12)

nó

- 3.(c) **‘Tá níos mó i gceist le bochtanas ná gan go leor airgid a bheith ag duine le haghaidh nithe ábhartha.’** (*Combat Poverty*)
- (i) Tabhair tuairisc ar na fáthanna a bhfuil an bochtanas fós ina ghné de shocháí na hÉireann. (18)
 - (ii) Ainmnigh agus tabhair sonraí faoi ghluaiseacht dheonach **amháin** a chabhraíonn chun iarmhairtí an bhochtanais sa phobal a mhaolú. (12)

Leathanach Bán